

บทที่ 1

บทนำ

ประเทศไทยตั้งอยู่บริเวณตอนกลางของภาคพื้นเอเชียอาคเนย์จัดเป็นพื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์ทางด้านพืชพรรณแห่งหนึ่งของโลก จากการสัมมนาเรื่องความหลากหลายทางชีวภาพในประเทศไทยเมื่อเดือนตุลาคม 2532 ได้ข้อสรุปว่า ในบรรดาพืชที่มีท่อลำเลียงประมาณ 15,000 ชนิด เราได้ดำเนินการจำแนกไว้เพียงประมาณ 6,000 ชนิด ยังเหลืออีกกว่า 9,000 ชนิดที่ยังไม่ได้ทำการศึกษา ซึ่งในจำนวนนี้บางชนิดก็อาจสูญหายไปแล้วด้วยเหตุผลหลายประการ อาทิเช่นจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรในอัตราที่รวดเร็ว ขาดความรู้ความเข้าใจทางด้านการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม มีการเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วแบบแผน ฯลฯ ส่งผลให้แหล่งที่อยู่อาศัยของพืชนานาพันธุ์ถูกทำลาย นอกจากนี้ยังมีพืชจำนวนไม่น้อยกว่า 3,000 ชนิดที่ใช้กินได้และมีไม่น้อยกว่า 150 ชนิดที่มนุษย์นำมาเพาะปลูกเป็นอาหารสำหรับคนและสัตว์ และในจำนวนนี้มีพืชประมาณ 20 ชนิดเท่านั้นที่ใช้เป็นอาหารของประชากรโลก (สง่า, 2537) ดังนั้นจะเห็นว่ายังมีพืชอีกจำนวนมากที่ยังไม่ได้มีการนำมาใช้ประโยชน์เท่าที่ควร ส่วนใหญ่เป็นพืชพันธุ์พื้นเมืองหรือพืชที่อยู่ในป่าซึ่งมีปัญหาเกี่ยวกับศัตรูพืชน้อยมาก ทำให้ช่วยลดปริมาณการใช้สารเคมีได้เป็นอย่างดีหากมีการนำมาศึกษาใช้ประโยชน์มากกว่านี้ โดยเฉพาะการศึกษาทางด้าน “พฤกษศาสตร์พื้นบ้าน Ethnobotany”

คำว่าพฤกษศาสตร์พื้นบ้าน ถูกกำหนดใช้ขึ้นในปี ค.ศ. 1895 โดย Dr. John W. Harshberger นักพฤกษศาสตร์ชาวอเมริกัน แห่งมหาวิทยาลัย Pennsylvania มีความหมายถึง “การศึกษาถึงพืชที่คนด้อยอารยธรรมและคนดั้งเดิมในท้องถิ่นได้นำมาใช้ประโยชน์” ต่อมาก็ได้มีผู้ให้ความหมายเอาไว้อีกหลายท่านแต่แท้จริงแล้วก็มีความหมายที่ใกล้เคียงกัน จากผลสรุปของกลุ่มผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์โดยตรงทางด้านนี้ได้แก่ ศ. ดร. เต็ม สมิตินันท์, ดร. วีระชัย ณ นคร, Dr. Dietrich Schmidt-Vogt, Dr. Ardith A. Eudey และ Dr. Hans T. Beck ได้ให้ความหมายที่กระชับ สอดคล้องกับทรัพยากรและวัฒนธรรมของไทยเอาไว้ว่า หมายถึง “การศึกษาถึงการใช้ประโยชน์ของพืชที่ได้มีการสืบทอดกันมาแต่โบราณ ทั้งที่เป็นอาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค ที่อยู่อาศัย ตลอดจนที่ใช้เป็นสัญลักษณ์และความเชื่อถือต่างๆ รวมถึงวิธีการจำแนกชนิดของพืชแบบพื้นบ้าน ขั้นตอนการเตรียมและสู่ทางการใช้พืชนั้นๆ” (เต็ม และวีระชัย, 2538)

เมื่อพิจารณาถึงสภาพการณ์ปัจจุบัน หากจะทำการศึกษาทางด้าน “พฤกษศาสตร์พื้นบ้าน” เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่สมบูรณ์แล้ว จะเห็นว่ากลุ่มชนที่นำทำการศึกษามากก็คือ “ชาวเขา” เนื่องจากส่วนใหญ่แล้วยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิมของแต่ละเผ่าเอาไว้เป็นอย่างดี มี

การสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นในด้านการใช้ประโยชน์จากพืชมาหลายชั่วอายุคน จึงเป็นสิ่งที่ควรต้อง
รับเร่งทำการศึกษาอย่างเร่งด่วนก่อนที่จะสูญหายไปในที่สุด เพื่อนำข้อมูลการใช้
ประโยชน์จากพืชมาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์อย่าง “ยั่งยืน” ในโอกาสต่อไป